

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№12

2025
dekabr

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[™]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 1110 sahifa.
2025-yil, dekabr

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

RASMIY RIVOJLANISH YORDAMI (OFFICIAL DEVELOPMENT ASSISTANCE, ODA) ORQALI O'ZBEKISTONDA DAVLAT MOLIYASINI BOSHQARISH (PUBLIC FINANCIAL MANAGEMENT, PFM) TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	24
Pulatov Dilshod Haqberdiyevich, Ulug'ova Maftunabonu To'lginovna	
INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN LEADING WHEAT-PRODUCING COUNTRIES.....	28
Turayeva Gulizahro	
BLOKCHEYN TIZIMLARI UCHUN XESH FUNKSIYALARNI TANLASH MEZONLARI VA SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI TAHLILI	32
Abduraximov Baxtiyor, Allanov Orif, Turdibekov Baxtiyor	
RIVOJLANGAN DAVLATLAR TAJRIBASI ASOSIDA KICHIK KORXONALARDA ISHLAB CHIQARISHNI SAMARALI TASHKIL ETISH MODELLARI: NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA	39
Xonto'rayev Obbosxon Kamolxon o'g'li	
ISSIQLIK AKKUMULYATORINING RAZRYADLANISH JARAYONIDA SUYUQLIK QATLAMLARIDA HARORAT TAQSIMLANISHINING BIR O'LCHOVLI MODEL	43
B.A. Hikmatov, M.S. Mirzayev	
ISLOM MOLIYASI TAMOIYILLARI ASOSIDA YASHIL LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISH IMKONIYATLARI.....	49
Safarova Nasiba Gulmurod qizi	
ПРИМЕНЕНИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫХ СИСТЕМ В ОБУЧЕНИИ СПЕЦИАЛИСТОВ ПО ИНФОРМАЦИОННЫМ ТЕХНОЛОГИЯМ.....	54
Даниярова Улбосын Куатбаевна	
YANGI TURDAGI IKKI QATLAMLI TRIKOTAJ TO'QIMALARI KO'RSATKICHLARINI KOMPLEKS BAHOLASH	58
Ergasheva Rashida Abdug'aniyevna	
HALQALI YIGIRISH MASHINASIDA BURAM UCHBURCHAGINING IP UZILISHIGA BOG'LIQLIGINI TADQIQI.....	62
Soliyev Azizbek Kamoldinovich	
НОВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ТУРИЗМА 2030: СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ОРИЕНТИРЫ И РЕКОМЕНДАЦИИ ДЛЯ УЗБЕКИСТАНА	69
Голышева Елена Вячеславовна	
STRATEGIK JARAYONNING MODELLARI	76
Musayeva Dilnoza Dilshatovna	
МАТЕМАТИЧЕСКИЕ МОДЕЛИ ОЦЕНКИ СТОИМОСТИ КВАРТИР В МНОГОЭТАЖНЫХ ДОМАХ.....	81
Уринов Адхамжон Акбарович	
MATERIALLARNI MURAKKAB YASSI TRAEKTORIYALAR BO'YICHA DEFORMASIYALANTIRISHDA PLASTIK DEFORMASIYALANISH JARAYONLARI	88
A.Xakimov, X.Xakimov	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN LOYIHALARNI ISLOM MOLIYA INSTRUMENTLARI ORQALI MOLIYALASHTIRISH YO'LLARI.....	95
Xaitov Shaxzod Sharipboyevich	
SANOAT KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH CHORA-TADBIRLARINING KETMA KETLIGI	102
Xusanova Maloxat Mengnorovna	
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA LOGISTIKA XARAJATLARI TAHLILI	107
Saidova Kamola Xoshimovna	

OZIQ-OVQAT SANOATINI IQTISODIY RIVOJLANTIRISHDA EKOLOGIK MUAMMOLAR VA ULARNI YECHISHNING METODOLOGIK YONDASHUVLARI	111
Tleuv Niyetulla Raxmanovich	
YUQORI MUSTAHKAM KOMPOZIT ARMATURALARDAN FOYDALANILGAN TEMIRBETON KONSTRUKSIYALARINING YUK KO'TARUVCHANLIGI VA UZOQ MUDDATLI DEFORMATSIYALARINI BAHOLASH	114
Mamajanova Odina Alisher qizi	
KORXONALARDA DAROMADLILIK KO'RSATKICHLARINI BAHOLASHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI	119
Farog'at Xo'jabekova, Eshankulova Nafisa Komiljon qizi	
TEMIR YO'L INFRATUZILMASIDA YASHIL IQTISODIYOT TAMOIYILLARINI QO'LLASH: CSR, ESG VA PRI ASOSIDA BARQAROR RIVOJLANISH STRATEGIYASINI SHAKLLANTIRISH	124
Abduraxmanova Muqaddas Toxtasinovna	
THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN OPTIMIZING MARKETING AND EDUCATIONAL PROCESSES IN HIGHER EDUCATION	128
Sadikov Shoxrux Shuhratovich	
BANK FAOLIYATIDA "YASHIL" MOLIYAVIY VOSITALARDAN FOYDALANISHNING NAZARIY ASOSLARI.....	133
Abduraxmonov Alimardon Sodiq o'g'li	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN LOYIHALARNI ISLOM MOLIYA INSTRUMENTLARI ORQALI MOLIYALASHTIRISH YO'LLARI	139
Xaitov Shaxzod Sharipboyevich	
BOSHQARUV PSIXOLOGIYASIGA DOIR MUAMMOLARNI BARTARAF ETISHNING ZAMONAVIY YO'NALISHLARI	145
Aripov Oybek Abdullayevich	
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIDA INNOVATSIYALARNI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARALARI	150
Karimov Nodirbek	
УТИЛИЗАЦИЯ ПОБОЧНЫХ ПРОДУКТОВ ПЕРЕРАБОТКИ ХЛОПКА ДЛЯ СИНТЕЗА АНТИКОРРОЗИОННЫХ КОМПОЗИЦИОННЫХ ПОКРЫТИЙ.....	155
Ситмуратов Тулкинбек Сабирбаевич, Баходиров Худайберган Баходир угли	
SANOAT KORXONALARIDA MOLIYAVIY BARQARORLIKNI TA'MINLASHNING METODOLOGIK ASOSLARI.....	163
Ergashev Muhibbek Aslam o'g'li	
O'ZBEKISTON TO'QIMACHILIK SANOATIDA XORIJIY INVESTITSİYALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'NALISHLARI	168
Nazarova A.N.	
АВТОМАТИЗИРОВАННАЯ СИСТЕМА РАСЧЁТА ПОКАЗАТЕЛЕЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ СОТРУДНИКОВ ОРГАНИЗАЦИИ	172
Шухратов Мамуржон Шухрат угли	
BLOCKCHIAN, IOT (INTERNET OF THINGS) NING IQTISODIY SOHALARDA QO'LLANISHI	178
Avazov Ergash Xidirberdiyevich	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSİYALARNI MOLIYAVIY BOSHQARISHNING JORIY HOLATI VA EKONOMETRIK TAHLILLAR ASOSIDA KELGUSI YILLAR PROGNOZI.....	182
Ismailov Dilshod Anvarjonovich	
QISHLOQ XO'JALIGI KLASSTERLARI MOLIYAVIY HOLATINING NAZARIY JIHATLARI	190
Dildora Yuldasheva	
TURIZM SOHASIDA TRANSPORT XIZMATLARINING HOLATI	194
Xalimov Shaxboz Xalimovich	
MAHALLA BUDJETI VA SOLIQLARNING YIG'ILUVCHANLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	200
Abdullayev Zafarbek Safibullayevich	

BUDJET TASHKILOTLARIDA QURILISH-TA'MIRLASH XARAJATLARI HISOBINING USLUBIY JIHATLARI.....	206
<i>Azizova Zilola Lochinovna</i>	
KOSHI – BUNYAKOVSKIY – SHVARS INTEGRAL TENGSIZLIGI VA UNING IQTISODIYOTDAGI ROLI.....	212
<i>Saipnazarov Shaylovbek Aktamovich</i>	
ИНТЕГРАЦИЯ ПРИНЦИПОВ ЦИРКУЛЯРНОЙ ЭКОНОМИКИ В АГРОПРОДОВОЛЬСТВЕННЫЙ СЕКТОР УЗБЕКИСТАНА: ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ, ПЕРЕРАБОТКА БИОМАССЫ И СТРАТЕГИИ СОКРАЩЕНИЯ ПОСТУБОРОЧНЫХ ПОТЕРЬ	219
<i>Эгамбердиев Хумоюн Хамрокулович</i>	
HOVUZ BALIQCHILIGI XO'JALIKLARIDA REJALASHTIRISHNING MUDDATLARI VA BOSQICHLARI	227
<i>Dosmuratova Shaxista Kengashovna, Menglikulov Bakhtiyor Yusupovich</i>	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA KICHIK BIZNESNI QO'LLAB-QUVVATLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	233
<i>Ergashev Jamshid Jamoliddinovich</i>	
KON-METALLURGIYA KORXONALARINING KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMIDA KPINING O'RNI VA AHAMIYATI.....	237
<i>Ergashov Botirjon Ergashovich</i>	
SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	245
<i>Ahmadjanov Ilyosbek</i>	
ACCELERATING SOCIOECONOMIC DEVELOPMENT IN RURAL AREAS THROUGH DIGITAL TECHNOLOGIES: A COMPREHENSIVE ANALYSIS	250
<i>O.Q. Xudayberdiyeva, Z.B. Negmatullayeva</i>	
ISSIQXONALARDAN FOYDALANISHNING OZIY-OVQAT XAVFSIZLIGIGA TA'SIRI BO'YICHA MUAMMONI ASOSLASH VA UNING MILLIY MANFAATLARGA ALOQADORLIGINI ANIQLASH	256
<i>Otavullaev Sukhrob Sa'dullo o'g'li</i>	
NAMANGAN VILOYATIDA DON MAHSULOTLARI NARXLARINI SHAKLLANTIRISHDA BOZOR TAJRIBASI	260
<i>Bahriddinov Jahongirbek Ravshanjon o'g'li</i>	
RAQAMLI IQTISODIYOTGA O'TISHNING JAHON TAJRIBASI: MUAMMO VA ISTIQBOL	264
<i>Mamadaliyev Akmaljon</i>	
ПОВЫШЕНИЕ СОЦИАЛЬНОЙ ЗНАЧИМОСТИ НАЛОГОВ В НОВОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИТУАЦИИ.....	269
<i>Зайналов Джахонгир Расулович</i>	
FARG'ONA VODIYSIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING HUDUDIIY XUSUSIYATLARI	274
<i>Murodxiyeva Feruza Majidovna</i>	
TOG' VA TOG'OLDI HUDUDLARIDA IQLIM O'ZGARISHI SHAROITIDA QISHLOQ XO'JALIGI BARQARORLIGINI TA'MINLASH STRATEGIYALARI.....	280
<i>Abdulxayeva Gulshan Maxmudovna</i>	
LABOR MIGRATION IN UZBEKISTAN: SOCIO-ECONOMIC TRENDS AND DEVELOPMENT PROSPECTS	285
<i>Razakova Barno Sayfiyeva</i>	
U-NET BASED POLYP SEGMENTATION ON KVASIR-SEG DATASET: PERFORMANCE EVALUATION AND COMPARISON WITH STATE-OF-THE-ART METHODS	289
<i>Mukhriddin Arabboev, Shohruh Begmatov, Sukhrob Bobojanov</i>	

IQTISODIYOT TARMOQLARI VA SOHALARI RIVOJLANISHIDA SUN'IIY INTELLEKTDAN FOYDALANISH MASALALARI	300
Davletov Islambek Xalikovich, Normirzayev Ulmasjon Muzaffarjon o'g'li	
IQTISODIYOTDA SAMARALI RAQOBAT MUHITINI SHAKLLANTIRISH SHART-SHAROITLARI VA OMILLARI	304
Karimova Iroda Abdusattarovna	
"MENING MAKTABIM" LOYIHASINI OMMALASHTIRISH BO'YICHA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI	311
Dilshod Pulatov, Xamidaxon Akbarova, Dildora Mirzayeva	
ISSUES OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE EDUCATION MARKET	320
Inomiddin Imomov	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕТОДА ОЦЕНКИ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ С УЧЕТОМ СТЕПЕНИ НОВИЗНЫ И ЭФФЕКТОВ	324
Алиева Эльнара Аметовна	
ИНТЕГРАЦИЯ ЦИФРОВЫХ БИЗНЕС-МОДЕЛЕЙ В СИСТЕМУ КОНКУРЕНТНЫХ ПРЕИМУЩЕСТВ ПРЕДПРИЯТИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ	331
Назарова Гулчехра Нурмуханбетовна	
ECONOMIC GROWTH: THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECT	336
Bustonov Mansurjon Mardonakulovich	
AGROKLASTERDAGI XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLAR O'RTASIDAGI O'ZARO ALOQALAR MEKANIZMINING BUGUNGI HOLATI	342
Xaydarov Sardor Komil o'g'li	
SIMSIZ ALOQA TEXNOLOGIYALARI YORDAMIDA TEMIR YO'L STANSIYALARIDA POYEZDLAR HARAKATINI TASHKIL ETISH	350
Jonikulov Egamberdi Shavkat o'g'li	
GENDER SIYOSATI VA DEMOGRAFIK O'SISHNING INSON KAPITALIGA TA'SIRI	357
Ruzmetova Gulira'no Atabekovna	
СОСТОЯНИЕ ВИТАМИННО-МИНЕРАЛЬНОГО ОБМЕНА (ВИТАМИН D, КАЛЬЦИЙ, МАГНИЙ, ФОСФОР) У ДЕТЕЙ РАННЕГО ВОЗРАСТА С ОСТРОЙ ПНЕВМОНИЕЙ НА ФОНЕ ВЕГЕТАТИВНЫХ ДИСФУНКЦИЙ	364
Абдурахмонов Жасур Нематович, Шарипова Олия Аскаровна, Бахронов Шерзод Самиевич	
YASHIL IQTISODIYOTNING MOHIYATI VA TARKIBIY TUZILISHI	373
Kalandarova Elnura Muzaffar qizi	
ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ОЦЕНКИ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ АО ХУДУДГАЗТАЪМИНОТ	377
Хусанов Дурбек Нишанович	
ТЕМИР YO'L TRANSPORTIDA NAZORAT GABARIT QURILMALARINING ZAMONAVIY HOLATI, TAHLILI VA HARAKAT TAKRIBI GABARITLARINI ANIQLASH USULINI TAKOMILLASHTIRISH	384
Xidirov Erkin Irgashovich	
QISHLOQ XO'JALIGIDA SUV RESURSLARIDAN FOYDALANISH VA SAMARALI TAQSIMLASHDA RIVOJLANGAN XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBALARI	391
Amanbaev Amanali Ortazbaevich	
GLOBAL DARAJADA FAOLIYAT YURITADIGAN BRONLASH TIZIMLARINING ILG'OR XORIY TAJRIBALARI	396
Ismatillaeva Sitara Sayfidin qizi	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGI ASOSIDA INFRATUZILMA LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISHNING NORMATIV-HUQUQIY ASOSLARI	403
Akmal Shodiyev	
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQUVCHI KORXONALARDA LIZING MUNOSABATLARI HISOBİ	408
Inamov Abdusalom Muhamadovich, Inomov Sardor Abdusalomovich, Inomov Hasanboy Abdusalom o'g'li	

O'TKIR BRONXOLIT BILAN KASALLANGAN BOLALARDA KATAMNEZNING EKOLOGIK OMILLAR TA'SIRIDA UZIGA XOS KECHISHI.....	412
Azimova Kamola Talatovna	
THEORETICAL ASPECTS OF STUDYING CONCEPTS RELATED TO YOUTH TOURISM	416
Norboyev Allayor Ismoilovich, Mansurova Zebuniso Abdurashidovna	
THE ESSENTIAL STRATEGIES WAYS OF SERICULTURE INDUSTRY OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN.....	420
Khojimatov Ravshanbek Rasuljonovich	
BLENDED LEARNING PLATFORMASI KANSEPSIYASI, ARXITEKTURASI VA FUNKSIONAL TUZILMASI.....	425
Qobulova Madina Tuxbatillo qizi, Mirzaaxmedov Muxammadbobur Karimberdiyevich	
ASALARICHILIKNI RIVOJLANTIRISHNING AHOLI DAROMADLARI VA FAROVONLIGIGA TA'SIRI: IQTISODIY TAHLIL VA EKONOMETRIK BAHOLASH	430
Kuanishbay Berdimuratov	
MARKETING EKOTIZIMINI SHAKLLANTIRISHGA OID XORIJIY YONDASHUVLAR TAHLILI	434
Sobirov Azizbek Avazbekovich	
УЧЕТНО-АНАЛИТИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ УПРАВЛЕНИЯ ДЕНЕЖНЫМИ ПОТОКАМИ ОРГАНИЗАЦИИ	443
Бабахонов Бабуржон Шухрат угли	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIGA SOLIQ IMTIYOZLARINI QO'LLASH MASALALARI.....	449
Ibroximov Muxammadjon Abdullajanovich	
QISHLOQ XO'JALIGIDA LOGISTIKA BOSHQARUVINING RAQAMLI MODEL VA UNING SAMARADORLIGI	453
Olimova Bahora Shuxratovna	
СУЩНОСТЬ И ЭКОНОМИЧЕСКОЕ СОДЕРЖАНИЕ ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ ПРЕДПРИЯТИЯ.....	463
Муминходжаева Дилноза Рамизовна	
ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМИ РИСКАМИ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ НА ОСНОВЕ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И АНАЛИТИЧЕСКИХ ПЛАТФОРМ	468
Дурманов Акмал Шаймарданович	
УПРАВЛЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫМ РАЗВИТИЕМ СОЦИАЛЬНОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ: ВЫЗОВЫ И НАПРАВЛЕНИЯ РЕФОРМ В СФЕРЕ ОБРАЗОВАНИЯ И ЗДРАВООХРАНЕНИЯ УЗБЕКИСТАНА.....	477
Холмуратов Джахонгир Салимбек угли	
O'ZBEKISTONDA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB ETISHDA TIJORAT BANKLARINING ROLI.....	483
Yuldashev Erkin Xusanovich	
MINTAQAVIY INVESTITSIYA-INNOVASION JARAYONLARGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR	489
Xamrayev Quvvat Iskandarovich	
AGROKLAFTERLARDA ICHKI SOTISH JARAYONIDA TRANSFERT BAHOLARNI BELGILASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH	495
Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
INTERNATIONAL EXPERIENCE IN THE DEVELOPMENT OF MICE TOURISM AND ITS ADAPTATION TO THE CONDITIONS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN.....	501
Ilkhomova Gulnoza Zayniddin kizi	
MUHANDISLIK KONSTRUKSIYALARIDA MURAKKAB SIRT LARNI CHIZMA GEOMETRIYA YORDAMIDA TAHLIL QILISH.....	507
Qutbtiddinov Hikmatillo Quدراتillo o'g'li	
TADBIRKORLIKNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING ZAMONAVIY MEXANIZMLARI VA ULARNING IQTISODIY RIVOJLANISHGA TA'SIRI	512
Umarova Munira Muxitdinovna	

JINDAARRALI SILINDR TISHLARIDAN TOLANI AJRATISH JARAYONINI HAVO OQIMI ASOSIDA OPTIMALLASHTIRUVCHI ENERGIYA TEJAMKOR QURILMANI MODELLASHTIRISH.....	516
Mirzakarimov Mirsharofiddin Mirzaabdurahimovich	
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI TOMONIDAN ISHLAB CHIQARILGAN MAHSULOTLARNI XORIJGA EKSPORT QILISH MEKANIZMLARI	524
Matkarimov Anvar Tajimatovich	
MUHANDISLIK KONSTRUKSIYALARIDA MURAKKAB SIRTLARNI CHIZMA GEOMETRIYA YORDAMIDA TAHLIL QILISH	528
Qutbtiddinov Hikmatillo Qudratillo o'g'li	
SOLIQ TO'LOVCHILAR FAOLIYATINI SOLIQ NAZORATINI AMALGA OSHIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	533
Ismailov Bobir Salomovich	
QISHLOQ XO'JALIK KORXONALARIDA KAPITAL QO'YILMALAR XUSUSIYATLARI VA ULAR AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH	540
Baxriyev Muxiddin Sheraliyevich	
QISHLOQ XO'JALIK KORXONALARIDA ASOSIY VOSITALAR VA ULAR BUXGALTERIYA HISOBINING XUSUSIYATLARI.....	545
Fayzullayev Murodjon Nematulayevich	
O'ZBEKISTONDA KLASSTER IQTISODIYOTI: INVESTITSİYALAR, EKSPORT VA SANOAT ISHLAB CHIQARISHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI (2022-2024-YILLAR KESIMIDA).....	550
O'rinboyev Ulug'bek Otabekovich, Jabbarov Majidbek Erzodovich, Ruzmetova Gulira'no Atabekovna	
GLOBAL YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI SAMARADORLIGINI BAHOLASHDA EKOLOGIK, IJTIMOY-IQTISODIY OMILLARNING TAHLILI	556
M.M.Muminova	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA SMART TURIZM SHAROITIDA TURIZM INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHNING XORIJIY TAJRIBASI VA O'ZBEKISTON ISTIQBOLLARI	565
Najmidinov Azizbek Bahrom o'g'li	
ТЕКУЩИЕ УГРОЗЫ И ВЫЗОВЫ, СВЯЗАННЫЕ С МИГРАЦИОННЫМИ КРИЗИСАМИ	571
Бегматов Хусанбек	
ELEKTRON TIJORAT SEKTORI UCHUN ONLAYN REKLAMA SAMARADORLIGINI BAHOLASH	575
Rajabova Dilbar Ixtiyor qizi	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA O'ZBEKISTON MEVA-SABZAVOTCHILIK SOHASIDA MAHSULOT YETISHTIRISHDAN TORTIB UNI BOZORGA CHIQARISHGACHA BO'LGAN JARAYONDA NEYROMARKETING TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASHNING NAZARIY VA AMALIY JIHATLARI	582
Sadiy Shukrillo Asatillo o'g'li	
YOSH TADBIRKORLAR FAOLIYATIDA INNOVATSION G'OYALARNING AMALIY AHAMIYATI	590
Ergashev Oybek Xaydaraliyevich	
ТЕХНОЛОГИЯ НЕТРАДИЦИОННОГО СБАЛАНСИРОВАННОГО КОМБИКОРМА, С ОБОГАЩЕННЫМ БЕЛКОМ И ФЕРМЕНТАМИ СОСТАВОМ ИЗ ГРИБКА PLEUROTUS OSTREATUS.....	594
Ниезов Хусан Ниез угли	
MINTAQAVIY RIVOJLANISH INDIKATOR TIZIMINING AHAMIYATI	601
Turdiyev Ulug'bek Qayumovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA EKSPORTNI RAG'BATLANTIRISH BO'YICHA DAVLAT SIYOSATI	608
Abdug'aniyev Murodjon Shavkat o'g'li	
TO'QIMACHILIK KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI BOSHQARISH JARAYONI VA TIZIMI	612
Xonkeldiyeva Komilaxon Ravshanjon qizi	

SPORT SANOATINING INNOVATSION RIVOJLANISHIGA OID XORIJIY TAJRIBALAR TAHLILI.....	616
Xamraqulov Ixtiyor Baxtiyorovich	
MARKAZLASHTIRILGAN DISPATCHERLIK TIZIMIDA POEZDLAR HARAKATI XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA AVTOMATLAR NAZARIYASIGA ASOSLANGAN INTEGRATSIYALASHGAN MATEMATIK MODEL.....	620
Muhiddinov Obidjon Omonjon o'g'li	
ПРОЦЕНТНЫЙ РИСК ПО КРЕДИТАМ: АНАЛИЗ, ОЦЕНКА И УПРАВЛЕНИЕ.....	627
Абдуллаев Шахобиддин Шамсиддинович	
REDUCTION OF GREENHOUSE GAS EMISSIONS: EMISSION QUOTAS OR MANDATORY CONTROL TECHNOLOGIES	633
Bobonov Doston Abdumo'min o'g'li, Qozoqboyev Jasur Abduvali o'g'li	
AYOLLAR TADBIRKORLIK FAOLIYATINI BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH (NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA).....	637
Raximova Moxigul Isroiljonovna	
ПОЛУЧЕНИЕ СТОМАТОЛОГИЧЕСКОГО ЦЕМЕНТА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ВОЗОБНОВЛЯЕМЫХ ИСТОЧНИКОВ ЭНЕРГИИ.....	643
Арипова Мастура Хикматовна, Ташбаев Джахангир Назим угли	
МОДЕЛИРОВАНИЕ ПРОМЫШЛЕННЫХ ГОРЕЛОК И ИССЛЕДОВАНИЕ ИХ ТЕПЛОВОЙ НАГРУЗКИ	652
Ражабов Азамат Тоирович	
QISHLOQ XO'JALIK TEXNIKALARI MARKETINGI VA UNING SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI.....	658
Xolmirzayev Bobur Mansurovich	
ПРИМЕНЕНИЕ СУБСИДИАРНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ НА ДОСУДЕБНОЙ СТАДИИ АНКРОТСТВА: ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ И ВОЗМОЖНОСТИ ВНЕДРЕНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	663
Хамзина Динара Рашатовна	
YASHIL REKREATIONS TURIZM KONSEPSIYASINI JORIY ETISHNING ILMIY-AMALIY JIHATLARI.....	669
Baxriyeva Zarina Nasimovna	
KORXONALARDA DIVERSIFIKATSIYA SIYOSATINI SHAKLLANTIRISHDA IQTISODIY MEKANIZMLARINING O'RNI	672
Mirzarayimova Feruza Zokirjon qizi, Levakov Izzatulla Nematillayevich	
QALINLIGI 2 MM BO'LGAN TASMALI LISTLARNI SOVUQ HOLATDA PROKATLASH TEXNOLOGIK JARAYONINI ISHLAB CHIQISH	679
Yusupov Abdulaziz Abdullajanovich, Saydumarov Botir Muradovich, Arslonov Asadbek G'aybulla o'g'li	
HUDUDIIY TARMOQLANGAN AVTOMOBIL YO'LLARI MUHANDISLIK INSHOOTLARI KOMPLEKSINI LOYIHALASH VA QURISH JARAYONLARINI MODELLASHTIRISH.....	682
Zikrayev Akmaljon Alimovich	
TIJORAT BANKLARI FAOLIYATIDA DAROMADLARNI OSHIRISH YO'LLARI.....	688
Ostonaqulova Gulchehraxon Muhammadyoqub qizi	
"MIKROSIMULYATSION MODELLAR" VA ULAR YORDAMIDA IQTISODIY SIYOSATGA OID QARORLARNING TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIGA TA'SIRINI BAHOLASHDAGI AHAMIYATI.....	694
Mualliflar Pulatov Dilshod Xaqberdiyevich, Raxmonov Doniyor Ixtiyorjon o'g'li, Ortiqova Niginabonu Alisher qizi, Raxmonov Jo'rabek Hamroyevich	
MINTAQADA SANOAT KORXONALARI TUZILMAVIY KO'RSATKICHLAR TIZIMI VA TAMOIYILLARI.....	702
Jabborov Elbek Erkin o'g'li	
MOLIYAVIY REJALASHTIRISH VA TARTIBGA SOLISH	707
Sharoxmatov Abduraxim Abdulamitovich	

SMART SOATLAR YORDAMIDA BEMORLAR SALOMATLIGINI NAZORAT QILISH.....	712
<i>Alimqulov Nurmuhammad Muqumjon o'g'li, Eraliyev Humoyun Ma'mirjon o'g'li, Madaminova Mahliyo Bahodirjon qizi</i>	
PENSIYA JAMG'ARMASI FAOLIYATINI TARTIBGA SOLISHDA DAVLATNING ROLI	718
<i>Sherjonov Doniyor Sapparbayevich</i>	
TOG'-KON SANOATI KORXONALARIDA BARQAROR RIVOJLANISH IMKONIYATLARINI BAHOLASH.....	722
<i>Karimov Ma'ruf Ixtiyorovich</i>	
MINTAQA IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHDA ISLOM MOLIYASINING AHAMIYATI	726
<i>Sultonov Baxtiyor Baxodirovich</i>	
UCH FAZALI IKKI CHULG'AMLI MOYLI TRANSFORMATORLARNING ISSIQLIK HISOBINI MODELLASHTIRISH VA TADQIQ QILISH	731
<i>Taniyev Mirzoxid Xurramovich, Bekishev Allabergen Yergashevich, Omonboyev Dilrux Nuraddin o'g'li</i>	
ERKIN IQTISODIY ZONALARNING RIVOJLANISHI BOSQICHLARI	736
<i>Mamadiyev Elyor Akmalovich, Sharipov K. A.</i>	
MOLIYAVIY INKLYUZIYANING IJTIMOIIY TABAQALANISHGA TA'SIRINING NAZARIY JIHATLARI.....	740
<i>Adashaliyev Baxtiyorjon Valisher o'g'li</i>	
ВОПРОСЫ ТРАНСФОРМАЦИИ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЁТА ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ К МЕЖДУНАРОДНЫМ СТАНДАРТАМ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЁТА	746
<i>Муҳидинов Аюббек Нуритдинович</i>	
РОЛЬ КОЛЛЕКТОРНО-ДРЕНАЖНЫХ СИСТЕМ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ	753
<i>Жангабаев Данияр Мансурович, Хожамуратова Роза Тажимуратовна</i>	
ASSESSMENT OF ESG INDICES OF PRESTIGIOUS HOTELS IN UZBEKISTAN	759
<i>Saidova Madina Xayrullo qizi</i>	
FISKAL SIYOSATDA MAHALLIY BUDJETLAR MUSTAQILLIGINI OSHIRISHNING MOLIYAVIY INSTRUMENTLARI	765
<i>Muxitdinov Sidikxo'ja Akobirxo'ja o'g'li</i>	
TRANSFORMATSIYALASH JARAYONIDA TIJORAT BANKLARI KREDITLASH AMALIYOTINING XORIIY TAJRIBASI.....	771
<i>Jabbarov Nodir Umirovich</i>	
AKSIZ SOLINISHNING IJTIMOIIY-IQTISODIY TA'SIRI	775
<i>Abdulxayeva Shaxnoza Muxammadiyevna</i>	
O'ZBEKISTONDA QISHLOQ XO'JALIGINING IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI VA UNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	781
<i>Shavkat Djumaniyazov</i>	
EKISHDA CHIGITNI BIR XIL TARQATISH VA OPTIMALLASHTIRISH USULLARI.....	787
<i>Imomov Shavkat Jaxonovich, Nuritov Ikrom Rajabovich, Babamuradov Anvar Baxtiyorovich</i>	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKDA KOMPLEKS IQTISODIY TAHLIL TIZIMINI JORIY ETISH	790
<i>Akbarov Akramjon Ibroximjonovich</i>	
INNOVATION FAOLIYAT XARAJATLARINING BUXGALTYERIYA HISOB VA AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH.....	793
<i>Mustafoev Akbar Mustafo o'g'li</i>	
INTELLIGENT SYSTEM FOR MONITORING AND MANAGEMENT OF THE VEGETABLE OIL REFINING PROCESS	798
<i>Ortiqov Elbek Elmirza o'g'li</i>	
O'ZBEKISTONDA KREATIV INDUSTRIYA VA EVENT-MENEJMENTNING HUQUQIY-ME'YORIY ASOSLARI.....	806
<i>Shaxabatdin Maxamatdinov Isak uli</i>	

РОЛЬ И РАЗВИТИЕ ТРАНСПОРТНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ В ТОРГОВЫХ ОТНОШЕНИЯХ МЕЖДУ УЗБЕКИСТАНОМ И КИТАЕМ.....	812
Wang Jianhong, Норов Улугбек Ирискулович	
FARMATSEVTIKA KORXONALARIDA YORDAMCHI ISHLAB CHIQUARISH JARAYONLARI HISOBI VA YORDAMCHI MAHSULOTLAR TANNARXINI ANIQLASHNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	816
Xudaynazarova Dilnoza Gafurovna	
XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARNING ASOSIY IQTISODIY KO'RSATKICHLARINI STRATEGIK BOSHQARUV HISOBI DOIRASIDA SHAKLLANTIRISH VA ULARNING HOLATINI TAHLIL QILISH	821
Hamroyeva Zuhra Amiral qizi	
К ВОПРОСУ РАСЧЕТА МОЩНОСТИ, НЕОБХОДИМОЙ ДЛЯ РАЗОГРЕВА КРОМОК ТРУБНОЙ ЗАГОТОВКИ ДО ТЕМПЕРАТУРЫ СВАРКИ	825
Заиркулов Элёр Ёкубжон ўғли	
TEKNOLOGIK JARAYONLARNI BOSHQARISHNING AVTOMATLASHTIRILGAN TIZIMLARI	830
Bekishev Allabergen Yergashevich, Hamadulloyev Diyorbek Hasanboy o'g'li	
ESG (ENVIRONMENTAL, SOCIAL AND GOVERNANCE) TAMOIYILLARINING IQTISODIY RIVOJLANISH VA KORPORATIV FAOLIYATGA TA'SIRI: MAKRO VA MIKRO DARAJADAGI TAHLIL	834
Murtozayev Sardorbek Abdijalil o'g'li	
TESTING THE STATISTICAL SIGNIFICANCE OF DYNAMIC MODELS IN ECONOMICS	838
Muradov Rustamjon Sobitkhonovich	
REAL IQTISODIY DAVRLAR NAZARIYASI VA UNDAN MAKROIQTISODIY TADQIQOTLARDA FOYDALANISH.....	843
Rustamov Narzillo Istamovich	
РАСЧЕТ РАСТЯЖЕНИЯ ДРЕВЕСИНЫ И ДЕРЕВЯННЫХ КОНСТРУКЦИЙ ИЗ МЕСТНЫХ ДРЕВЕСНЫХ МАТЕРИАЛОВ ПОД ДИНАМИЧЕСКИМИ НАГРУЗКАМИ.....	848
Юнусалиев Эльмурод Мухаммадьякубович, Ташпулатов Илхомжон Бахтиёрович	
ЦИФРОВИЗАЦИЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ И ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ ФОНДОВОГО РЫНКА: МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ И ПЕРСПЕКТИВЫ ДЛЯ УЗБЕКИСТАНА	854
Евгений Юрьевич Шек	
ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРОМЫШЛЕННЫХ КЛАСТЕРОВ И ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО АДАПТАЦИИ В НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ.....	860
Шодмонов Қобилжон Қахрамон ўғли	
AGRAR IQTISODIYOTNI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI.....	870
Ibrohimova Maqsuda Muhammadjon qizi, Ibrohimova Muazzam Muhammadjon qizi	
XORAZM VILOYATIDA KICHIK BIZNESNING EKSPORT SALOHİYATIDAN SAMARALI FOYDALANISH VA BU BORADAGI MUAMMOLAR	873
Raxmatullayev Umarbek Ulug'bekovich	
ДАТЧИКИ ИНТЕРНЕТА ВЕЩЕЙ И ИХ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ДЛЯ МОНИТОРИНГА ТЕПЛИЧНЫХ КОМПЛЕКСОВ	878
Самадов Эльёр Эркинович	
МЕТОДЫ ОПТИМИЗАЦИИ РАБОТЫ ЭКСКАВАТОРНО-АВТОМОБИЛЬНОГО КОМПЛЕКСА КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТИ НА ОТКРЫТЫХ ГОРНЫХ РАБОТАХ	884
Аннакулов Тулкин Жовбекович, Нормонов Шамсиддин Нураддинович	
ПРОГНОЗИРУЮЩЕЕ УПРАВЛЕНИЕ СЛОЖНЫМИ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИМИ ПРОЦЕССАМИ И ПРОИЗВОДСТВАМИ НА ОСНОВЕ НЕЙРОННЫХ СЕТЕЙ	892
Гулямов Шухрат Манапович	

OLIY TA'LIM TASHKILOTI SUBYEKTLARIDA BUDJET MABLAG'LARI BO'YICHA XARAJATLAR HISOBINI YURITISH	896
<i>Xonimqulov Islom Ergash o'g'li</i>	
XIZMAT KO'RSATUVCHI TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIDA MODDIY-TEXNIKA RESURSLARINI BOSHQARISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR	901
<i>Kamoliddinov Ilxomjon Muxammadjonovich</i>	
THE HIDE AND SHADOW ECONOMY IN UZBEKISTAN	905
<i>Koshanov Abdimurat Azat uli, Abdimuratova Altingul Kalbayevna</i>	
SHAHAR AGLOMERATSIYALARI FAOLIYATINI TAHLIL QILISH VA BAHOLASH.....	910
<i>Abdulxakimov Zuxrali Tursunaliyevich</i>	
MOL-MULK SOLIG'I HISOB VA UNI TAKOMILLASHTIRISH	914
<i>Sh.M.Ergashev</i>	
HUDUDLARDA QURILISH OBYEKTLARINI QURILISH MATERIALLARI BILAN TA'MINLASH SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	918
<i>Najimov Iskander Perdebayevich</i>	
TOVAR MODDIY ZAXIRALAR AUDITIDA TAHLILY AMALLARNI O'TKAZISH VA ULARNING BOSQICHLARI.....	922
<i>Tajekeev Ziyatdin Kobeytinovich</i>	
МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К УПРАВЛЕНИЮ ЗАТРАТАМИ ПРЕДПРИЯТИЯ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЕТА	927
<i>Минутдинова Лилия Тагировна</i>	
МОДЕРНИЗАЦИЯ ОСВЕЩЕНИЯ САЛОНОВ ВАГОНОВ МЕТРОПОЛИТЕНА ПУТЕМ ЗАМЕНЫ ЛАМП НАКАЛИВАНИЯ ЛБ-40 (ЛБ-36) НА СВЕТОДИОДНЫЕ LED-ЛАМПЫ	934
<i>Файзуллаев Асомитдин Аловитдинович, Нематов Эркин Хамраевич, Пирназаров Шохрух Холмурод угли</i>	
HUDUDY BARQAROR O'SISHDA INKLYUZIV IQTISODIY MEKANIZMLARNING ROLI	939
<i>Xamroqulov M.J.</i>	
UZBEKISTAN'S HIGHER EDUCATION SYSTEM STRENGTHENS ITS POSITION ON THE INTERNATIONAL STAGE.....	944
<i>Umarov Diyor Ravshanovich</i>	
YANGI TAKOMILLASHTIRILGAN PAXTA SEPARATORINI KORXONADA SINOV JARAYONIDAN O'TKAZISH.....	949
<i>Raximov Akbar Xolmurodovich</i>	
KICHIK BIZNESNI MOLIYALASHTIRISHNING OSIYO DAVLATLARI TAJRIBALARI: TAHLILY YONDASHUV	953
<i>Annaklichev Saxi Saparmuxamedovich</i>	
КИНЕТИЧЕСКАЯ АРХИТЕКТУРА НА ПРИМЕРЕ ДИНАМИЧЕСКИХ ФАСАДОВ	958
<i>Хаитов Суннатжон Истамович</i>	
TIJORAT BANKLARIDA MARKETING FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH VA UNING AMALIY IMKONIYATLARI.....	963
<i>Ibragimova Shahlo Alimbayevna</i>	
ЗАКОНОМЕРНОСТИ ДЕСУЛЬФУРАЦИИ МЕТАЛЛА ШВА В ЗАВИСИМОСТИ ОТ СОСТАВА ШЛАКООБРАЗУЮЩЕЙ ОСНОВЫ ФЛЮСОВ	969
<i>Абралов Музаффар Махмудович</i>	
РОЛЬ СТРОИТЕЛЬНОЙ ОТРАСЛИ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА И ИННОВАЦИОННОЙ МОДЕРНИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ	975
<i>Бахрамов Зиядулла Баходирходжаевич</i>	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARINING INNOVATSION RIVOJLANISH TENDENSIYALARI.....	979
<i>Yuldasheva Mexrunisa Qasimjan qizi</i>	
OLIY TA'LIM SOHASINI DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGI ASOSIDA TRANSFORMATSIYA QILISHNING INSTITUTSIONAL VA ME'YORIY-HUQUQIY ASOSLARI	984
<i>Abdullayev Javohir Abdumalik o'g'li</i>	

XORIY TAJRIBASI ASOSIDA O'ZBEKISTONDA DAVLAT AKTIVLARI BO'YICHA INTERAKTIV MA'LUMOTLAR BAZASINI YARATISH ORQALI BUDJET XARAJATLARINI TAHLIL QILISH IMKONIYATLARINI KENGAYTIRISH.....	989
Dilshod Pulatov, Gulzara Kaxxarova	
TEMIR YO'L TRANSPORTINI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	994
Raximov Xasan Shukurjonovich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI	1000
Yuldashev Doniyor Tairovich	
PENSIYA JAMG'ARMALARIDA HISOBNI TASHKIL ETISH VA XARAJATLAR SMETASI IJROSI BO'YICHA HISOBOTI TAHLILI	1005
Nurmanov Karjavbay Tilevbaevich, Nurmanov Din-Axmed Tilevbaevich	
MINTAQA SANOAT KORXONALARIDA IQTISODIY MEXANIZMLARNI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI.....	1011
Axmedova Xumora Ibroxim qizi	
ELEKTR MARKAZLASHTIRISH TIZIMIDAGI BOSHQARISH VA NAZORAT RELELI BLOKINI (P62) ZAMONAVIY, KONTAKTSIZ ELEMENTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH HAMDA UNING MATEMATIK MODELINI ISHLAB CHIQISH	1015
Xujamkulov Eldor G'ayratjon o'g'li	
KLASTERLAR FAOLIYATIDA DAVLAT QO'LLAB-QUVVATLASHI VA INVESTORLAR ROLI	1026
Karimova Nilufar Sadridin qizi	
ИССЛЕДОВАНИЯ И РАЗРАБОТКИ ШЛАКООБРАЗУЮЩЕЙ ОСНОВЫ ПОКРЫТИЙ ЭЛЕКТРОДОВ ДЛЯ ИЗНОСОСТОЙКОЙ НАПЛАВКИ НА БАЗЕ МИНЕРАЛЬНО-СЫРЬЕВЫХ РЕСУРСОВ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.....	1030
Садыков Жахонгир Насырджанович	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA QURILISH SANOATINING INVESTITSION JOZIBADORLIGI	1039
Boltayev Umidjon Talant o'g'li	
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФРАКРАСНЫХ ДАТЧИКОВ И ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В КОНТРОЛЕ КАЧЕСТВА ЗЕРНОВЫХ ПРОДУКТОВ	1044
Мухамедханов Улугбек Тургудович	
MINTAQA IQTISODIYOTINING IQTISODIY RIVOJLANISHINING ISTIQBOLLI YO'NALISHLARI	1049
Qodirov Farrux Ergash o'g'li	
TIJORAT BANKLARIDA SUN'IY INTELLEKT VA BIG DATA ASOSIDA INNOVATSION XIZMATLARNI JORIY ETISH	1054
Nuriddinov Ziyovuddinxon Zuxriddin o'g'li	
ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЕ УПРАВЛЕНИЕ ПРОЦЕССАМИ РАЗДЕЛЕНИЯ НА ОСНОВЕ БАЗ ЗНАНИЙ И ЦИФРОВЫХ МОДЕЛЕЙ	1059
Абдуллева Камола Рустамовна	
MATERIALLARNI MURAKKAB YASSI TRAEKTORIYALAR BO'YICHA DEFORMASIYALANTIRISHDA PLASTIK DEFORMASIYALANISH JARAYONLARI	1065
A.Xakimov, X.Xakimov	
ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ АВТОМОБИЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ЭКОНОМИКИ	1073
Касымова Нозима Омиловна	
OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARI TA'MINOT ZANJIRINI TAKOMILLASHTIRISHNING XORIY TAJRIBASI	1077
Bekjanov Dilmurad Yo'ldashovich	

AUDITORLIK TEKSHIRUVINI REJALASHTIRISH USLUBIYATINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI.....	1082
Saidova Sevara Abdimumin qizi	
TIBBIYOT XODIMLARI MEHNAT FAOLLIGINI RAG‘BATLANTIRISHNING IQTISODIY JIHATLARI.....	1089
Sayitbayev Shermirza Datkamirzayevich	
RAQAMLASHTIRISH — ILM-FAN INTEGRATSIYASI, INSTITUTIONAL O‘ZGARISHLAR VA SANOAT RIVOJLANISHINING ASOSIY OMILI.....	1094
Umurzak Ablakulovich Radjabov	
FUQAROLIK JURNALISTIKASIDA GENDER MUVOZANATI: ILMIY YONDASHUVLAR TADRIJI	1101
Zakirova Oisha Vohid qizi	

FUQAROLIK JURNALISTIKASIDA GENDER MUVOZANATI: ILMIY YONDASHUVLAR TADRIJI

Zakirova Oisha Vohid qizi

O'zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti

“PR va menejment” fakulteti dekani

Falsafa fanlari falsafa doktori (PhD), dotsent

Email: oisha993wc@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada fuqarolik jurnalistikasining demokratik jamiyatni shakllantirishdagi o'rni va uning gender muvozanatiga ta'siri ilmiy tahlil etilgan. Raqamli kommunikatsiyalar kengayishi natijasida an'anaviy OAVga xos media ierarxiya zaiflashib, ayollar jamoatchilik fikrini shakllantirish jarayonida faol subyektga aylanayotgani asoslangan. Feministik media nazariyasi, gender reprezentatsiyasi va interseksional yondashuv kabi ilmiy paradigmlar orqali fuqarolik jurnalistikasida ayol ovozi kuchayishi, gender stereotiplarining buzilishi, raqamli maydonda teng imkoniyatlar yaratilishi jarayoni ochib berilgan. Shu bilan birga, onlayn zo'ravonlik, kiberbulling, algoritmik tengsizlik va patriarxal tasavvurlar ayollarning to'liq media subyektligiga to'sqinlik qilayotgani qayd etilgan. Tadqiqot xulosalariga ko'ra, fuqarolik jurnalistikasi gender adolatiga erishishda muhim omil bo'lib, media savodxonlik, axborot xavfsizligi va raqamli qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kuchaytirish orqali jamiyatda tenglikka xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: fuqarolik jurnalistikasi, gender muvozanati, ayollar subyektligi, raqamli media, feministik media nazariyasi, onlayn zo'ravonlik, media reprezentatsiya, jamoatchilik fikri.

Abstract. This article examines the role of civic journalism in shaping gender culture and promoting gender equality in society. An analysis of both international and national practices demonstrates that women's participation in the media sphere amplifies their public voice, supports fair distribution of social roles, and enhances the audience's gender sensitivity. The author emphasizes that civic journalism provides a democratic platform where women can freely express their viewpoints, promote social initiatives, and influence decision-making processes of public importance. The research also highlights the role of digital media as an empowering tool for women, helping improve media literacy and encouraging public dialogue on equal rights. The findings underscore the necessity of further developing gender-responsive journalism and strengthening support mechanisms within the media industry to ensure an inclusive and equitable communication environment.

Key words: civic journalism, gender equality, digital media, women's voice, social activism, media literacy, public communication, social justice, media ecology, women's rights.

Аннотация. В статье рассматривается влияние гражданской журналистики на формирование гендерной культуры и продвижение принципов гендерного равенства в обществе. Анализ зарубежного и отечественного опыта демонстрирует, что участие женщин в медиапространстве усиливает их общественный голос, способствует справедливому распределению социальных ролей и формированию гендерной чувствительности аудитории. Автор подчёркивает, что гражданская журналистика создаёт демократичную платформу, где женщины могут свободно выражать позицию, продвигать социальные инициативы и влиять на принятие общественно значимых решений. Исследование также выявляет роль цифровых медиа как инструмента расширения возможностей женщин, повышения медиаграмотности и стимулирования общественного диалога по вопросам равных прав. Результаты исследования подчеркивают необходимость дальнейшего развития гендерно ориентированной журналистики и поддерживающих механизмов в медиаиндустрии.

Ключевые слова: гражданская журналистика, гендерное равенство, цифровые медиа, женский голос, социальная активность, медиаграмотность, публичная коммуникация, социальная справедливость, медиаэкология, права женщин.

KIRISH

Fuqarolik jurnalistikasi (ingl. citizen journalism) — bu oddiy fuqarolarning axborot yaratish, tarqatish va muhokama qilish jarayonlaridagi mustaqil, o'zini erkin ifoda etishga qaratilgan jurnalistik faoliyatidir. Ushbu tushuncha an'anaviy jurnalistikadan farqli o'laroq, axborot jarayonlarini markazlashmagan holda amalga oshirishga, ya'ni har bir fuqaroni jurnalistik jarayonning faol ishtirokchisiga aylantirishga asoslanadi. Fuqarolik jurnalistikasining shakllanishi va taraqqiyoti jurnalistika falsafasi, axborot texnologiyalari va ijtimoiy harakatlar tarixining tutash nuqtasida yuzaga kelgan. Bu jarayon, avvalo, texnologik taraqqiyot, ya'ni internetning ommalashishi, mobil qurilmalar, ijtimoiy tarmoqlar va raqamli platformalarning keng tarqalishi bilan bog'liqdir¹.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Atoqli huquqshunos olim H. Odilqoriyev "fuqarolik jamiyati" va "jamiyat" tushunchalari o'rtasida o'zaro bog'liqlik va jiddiy farqlar ham mavjudligiga e'tibor qaratib, "Jamiyat odamlar o'rtasidagi munosabatlar majmui sifatida o'z rivojlanishining ma'lum yetuk bosqichida va muayyan sharoitlardagina fuqarolik jamiyatiga aylanadi", deb ta'kidlaydi. Jamiyat aynan fuqarolik degan sifatga ega bo'lishi uchun bir qancha xususiyatlarga ega bo'lishi lozim. Bu borada huquq, jamiyat va siyosat kabi sohalarida ijod qilayotgan olimlar turlicha fikr bildirib o'tishadi².

Xususan, B. Latipov fuqarolik jamiyati institutiga ilmiy ta'rif berish kerak degan yondashuvni ilgari suradi. Uning fikricha, "Fuqarolik jamiyati instituti — odamlarning fuqarolik jamiyatiga xos ijtimoiy munosabatlarini shakllantirish, shunday jamiyat manfaatlariga xizmat qiluvchi qadriyatlar, qoidalar va xulq-atvor normalari asosida me'yorlangan dunyoqarash, ong, madaniyat, ma'naviy-axloqiy vaziyatni qaror toptirish, turli ijtimoiy guruhlar manfaatlarini ifodalash hamda jamiyatni demokratik tarzda tashkillashtirish funksiyalarini bajarishga yo'naltirilgan mustaqil ijtimoiy uyushmalar yig'indisidir"³.

F. Otaxonov fikricha, "Fuqarolik jamiyati — insonparvar demokratik huquqiy davlat mavjud bo'lgan, shaxsning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlari yuksak darajada ta'minlangan jamiyat"⁴.

CIVICUS global ittifoqi "fuqarolik jamiyati"ni "oila, davlat va bozor tashqarisidagi maydon, individual va jamoaviy harakatlar, umumiy manfaatlarini ilgari surish hamda tashkilotlar va muassasalar tomonidan yaratilgan makon" sifatida ta'riflaydi. Fikrimizcha, fuqarolik jamiyati inson huquqlari va manfaatlari asosida shaxs — jamiyat — davlat munosabatlari organik birlikka aylangan hamda ongli va ma'naviy-axloqiy muhitni shakllantirishga qaratilgan jamiyat hisoblanadi⁵.

Ya. Ollamov fuqarolik jamiyati va davlat o'zaro munosabatlarning quyidagi uchta barqaror modelini ajratib ko'rsatadi:

1. davlat fuqarolarning iqtisodiy, siyosiy va ma'naviy erkinlikka bo'lgan intilishini bostirganda, fuqarolik jamiyati va davlat o'rtasidagi munosabatlar qarama-qarshilikda bo'ladi (bunday munosabatlar avtoritar va o'tish rejimlariga xos);

2. agar davlat fuqarolik jamiyatining iqtisodiy, siyosiy va ma'naviy erkinlikka intilishini bostirsa va xususiy sohani to'liq nazorat qilishni istasa, amaliyotda bu juda qiyin kechadi. Ijtimoiy munosabatlarning bunday buzilishi natijasida fuqarolik jamiyati va uning barcha institutlari boshqaruv obyektiga aylanadi;

3. agarda davlat fuqarolik jamiyati irodasini ifoda etsa, davlat va jamiyat o'rtasidagi munosabatlar adolatli qonunlar asosida tartibga solinadi⁶.

Huquqshunos olim Sh. Yakubov fikricha, fuqarolik jamiyati institutlari o'z dasturiy maqsadlarini ro'yobga chiqarish uchun davlat budjetidan moddiy mablag' olishda, o'z maqomi va siyosiy maydondagi nufuzini yuksaltirishda ijtimoiy sheriklik institutidan oqilona foydalanishlari lozim⁷.

Bu borada A. Toshqulov Yangi O'zbekiston ma'muriy islohotlari doirasida "Davlat hokimiyati organi bilan birga jamiyat ham rivojlanishi kerak. Faqat davlat strukturasi rivojlanaversa, muvozanat buziladi. Fuqarolik jamiyati, xususiy sektor ham rivojlanishi lozim. Yaxshi kadrlar xususiy sektorga ham kerak", degan fikrlari juda o'rinnidir⁸.

1 Gillmor, D. (2004). We the Media: Grassroots Journalism By the People, For the People. O'Reilly Media.

2 Konstitutsiya va ijtimoiy davlatchilik. X.T. Odilqoriyev — Toshkent:Yuridik adabiyotlar Publish, 2022-y. — B. 154.

3 Latipov B. Huquqni muhofaza qiluvchi organlar va fuqarolik jamiyati institutlarining o'zaro hamkorligini takomillashtirish / yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD) ilmiy darajasini olish uchun diss. Toshkent — 2019., 24-bet.

4 Otaxonov F. Konstitutsiya va jamoatchilik nazorati // Qonunchilik muammolari axborotnomasi — Byulleten problem zakonodatelstva — Bulletin of legislative problems. 2022-yil, 4-son, — B. 19.

5 <https://baselgovernance.org/blog/key-takeaways-transparency-internationals-new-guide-civil-society-and-anti-corruption>

6 Ya. Ollamov. Davlat organlari va fuqarolik jamiyati institutlari: o'zaro munosabatlarda murojaatlarning o'rni, jamoatchilik nazoratining roli va murojaatlar bilan ishlashni takomillashtirish muammolari (Monografiya). — T.: "IJOD-PRESS" nashriyoti, 2021. — B. 63.

7 YakubovSh.U. Ijtimoiy sheriklik — davlat va fuqarolik jamiyati institutlari o'zaro hamkorligining zamonaviy shakli sifatida // O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi Akademiyasining axborotnomasi, 2013. 3-son. —B. 35.

8 O'zbekiston Prezidentining "Yangi O'zbekiston ma'muriy islohotlarini amalga oshirish bo'yicha Farmoni va qarori"ning mazmun-mohiyatiga bag'ishlangan matbuot anjumani. // URL: <https://t.me/SevaraJournalist/8416>

Fikrimizcha, fuqarolik jamiyati institutlari va davlat o'rtasidagi munosabatlar konseptual nuqtayi nazardan davlat instituti qaysi funksiyalarni amalga oshirishi, davlat funksiyalarining aniq chegarasi va jamiyatning yo yoki bu sohasiga aralashish emas, balki amalga oshiriladigan davlat siyosati ustuvor yo'nalishlarini belgilab olishga bog'liq. H. Odilqoriyev "An'anaviy jamiyat" va "Fuqarolik jamiyati" o'rtasidagi farqli jihatlarni tadqiq etar ekan, "Fuqarolik jamiyati insonlarning xususiy hayot sohasidagi mulkiy, iqtisodiy, ijtimoiy, huquqiy, diniy, axloqiy va boshqa manfaatlarini ta'minlashga xizmat qiluvchi institutlarni (uyushmalar, ta'lim muassasalari, jamoat birlashmalari, o'zini-o'zi boshqarish idoralari) va mexanizmlarni qamrab oladi", deb to'g'ri ta'kidlaydi⁹.

"Aralash iqtisodiyot" nazariyasi asoschisi Albert Eberxard Fridrix Sheffle "jamiyatning organik birligi o'zaro ta'sir qiluvchi subyektiv iroda va baholarning "jamoaviy ong"ga, "xalq ruhiga" aylanishi natijasida vujudga kelishi", deb baholab, bozor munosabatlarining subyektlarini uchta sektorga ajratadi. Bunda olim fuqarolik jamiyati institutlarini "uchinchi sektor"ga kiritadi. Rus olimi Ye. Yegorova ham ijtimoiy munosabatlarni 3 ta sektorga ajratib, uni "davlat", "tijorat" va "nodavlat" tarzida tasniflaydi¹⁰.

Fikrimizcha, bugungi kunda odatiy jamiyatning "virtual jamiyat" yoki "axborot jamiyati" tushunchalari ishlatilayotgani, xalqaro munosabatlarda davlatlar ustunligidan voz kechish va inson huquqlariga ustunlik berish maqsadida "global fuqarolik jamiyati" tushunchalarining qo'llanilishi ham jamiyatni 3 ta sektorga bo'lish nisbiy ekanligini anglatmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda fuqarolik jurnalistikasi va gender masalalarini o'rganishda sifatli tadqiqot yondashuvi qo'llanildi. Ma'lumotlar ilmiy adabiyotlar, normativ-huquqiy hujjatlar, xalqaro tashkilotlar hisobotlari hamda raqamli platformalardagi ochiq manbalar asosida to'plandi. Olingan materiallar qiyosiy, diskursiv va tematik tahlil usullari orqali tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Fuqarolik jurnalistikasi — axborot tarqatish jarayonida oddiy fuqarolarning faol ishtirokini nazarda tutuvchi media amaliyotidir. U jamiyatdagi voqea-hodisalarni kuzatish, tahlil qilish, yoritish va ularga munosabat bildirish orqali fuqarolarning axborot aylanmasidagi subyekt sifatidagi o'rnini mustahkamlaydi. Fuqarolik jurnalistikasi an'anaviy jurnalistikadan farqli ravishda, fuqarolarning mustaqillikka asoslangan o'z fikrini ifoda etish huquqiga tayanadi va demokratik jarayonlarning faol ishtirokchisiga aylanadi. Fuqarolik jurnalistikasiga turlicha nazariy yondashuvlar mavjud. Ularni shartli ravishda quyidagicha guruhlash mumkin¹¹:

Demokratik yondashuv — bu nazariyaga ko'ra, fuqarolik jurnalistikasi demokratik jamiyatdagi ochiqlik, fikr erkinligi va jamoatchilik nazoratini ta'minlash vositasidir. Jey Rozen (Rosen, 2008) ta'kidlaganidek, "jurnalistika endi ko'zlovchi emas, ishtirokchi jamoa"dir. Bu yondashuvda jurnalistika "tomoshabin" emas, "hammuallif" jamoatchilikka tayanadi¹².

Ishtirok etish nazariyasiga ko'ra, fuqarolik jurnalistikasi — bu axborot olish emas, balki yaratish jarayonidagi ishtirokdir. Mazkur yondashuvda har bir fuqaro axborot manbai, tahlilchisi va tarqatuvchisi sifatida qaraladi. Mazkur nazariya Paulo Freirening "muhokamaga asoslangan ma'lumot berish" modeliga tayanadi¹³.

Media plyuralizmi va konvergensiya nazariyasi — bu jamiyatda media maydoni kengaygani sari yangi ovozlari (massalar, fuqarolar, ijtimoiy guruhlar)ning yangicha platformalar orqali chiqishi tabiiy jarayondir. Fuqarolik jurnalistikasi media plyuralizmini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Fuqarolik jurnalistikasi rivoji bir necha bosqichda kechgan bo'lib, quyida tarixiy va texnologik jarayonlarga asoslangan bosqichlar keltiriladi.

1-bosqich: Avvalgi aloqa vositalari (1960–1990-yillar). Hali internet ommalashmagan davrda radio havasmandlari, "qoraqalam gazetalar", mahalliy ovoqli byulletenlar fuqarolik axborot faoliyatining ilk shakllari sifatida namoyon bo'lgan. Bu davrda fuqarolarning axborot tarqatishdagi ishtiroki chegaralangan, biroq faoliyat mavjud edi.

2-bosqich: Internet va veb 2.0 texnologiyalarining paydo bo'lishi (1990–2005). Internetning ommalashishi bilan bloglar, onlayn forumlar, shaxsiy veb-saytlar paydo bo'ldi. Mazkur bosqichda fuqarolar mustaqil axborot manbalari sifatida faollashdilar. Indymedia, OhMyNews (Janubiy Koreya), LiveJournal kabi platformalarda mustaqil fuqarolik axboroti paydo bo'ldi.

9 Bücher, Karl. "Schäffle." Zeitschrift Für Die Gesamte Staatswissenschaft / Journal of Institutional and Theoretical Economics, vol. 60, no. 1, 1904. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/40741690>. Accessed 2 Jan. 2023.

10 Yegorova Ye.V. Nekommercheskiye organizatsii v obshchestve: analiz osnovnykh problem vzaimodeystviya organov gosudarstvennoy vlasti i mestnogo samoupravleniya s nekommercheskimi organizatsiyami / Ye.V. Yegorova. — Tekst: neposredstvennyy // Molodoy uchenyy. — 2020. — № 23 (313). — S. 211–213. — URL: <https://moluch.ru/archive/313/71240/> (data obrasheniya: 02.01.2023).

11 Gillmor, D. (2004). We the Media: Grassroots Journalism By the People, For the People. O'Reilly Media.

12 Rosen, J. (2008). The People Formerly Known as the Audience. PressThink.

13 Couldry, N., & Curran, J. (2003). Contesting Media Power: Alternative Media in a Networked World. Rowman & Littlefield.

3-bosqich: Axborot tarqatishning diversifikatsiyasi (2000–2010). Internetda bloglar, onlayn gazetalar, YouTube kabi videoplatformalar, Wikipedia kabi kraudsorsing resurslarining ommalashuvi fuqarolarga yangi imkoniyatlar ochdi. Ayniqsa, OhMyNews singari koreyalik platformalarda fuqarolar kontent muallifi sifatida qatnashdi.

4-bosqich: Ijtimoiy tarmoqlar bosqichi (2010–2020). Facebook, Twitter, Instagram singari platformalarda fuqarolar ijtimoiy adolat, siyosiy voqealar va jamoat muammolariga doir mustaqil postlar orqali jamoaviy fikr shakllantiruvchiga aylanishdi. Bu bosqichda “viral kontent” va “xeshteg fuqarolik harakati” (masalan, #BlackLivesMatter, #ArabSpring)ning ta’siri kuchaydi.

5-bosqich 2020-yildan bugungi kunga qadar bo’lgan davrni o’z ichiga oladi va bevosita mediatexnologiyalar bilan integratsiya qilingan holda qo’llaniladi. Fuqarolik jurnalistikasida sun’iy intellekt, raqamli tahlil, mobil jurnalistika, dron va live-striming texnologiyalari keng qo’llanmoqda. Shu bilan birga, feyk yangiliklar, media savodxonlik va axborot xavfsizligi kabi muammolar ham ko’tarilmoqda.

Raqamli davrda fuqarolik jurnalistikasi axborot muhitini demokratiklashtirishga, axborotdagi monopoliyani yo’q qilishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, bu faoliyatning o’ziga xos xatarlari ham mavjud: axborot manbalarining aniq emasligi, manipulyativ kontent, yolg’on ma’lumotlar tarqalishi (mis-/disinformation) va boshqalar. Fuqarolik jurnalistikasining media ekotizimidagi o’rnini aniqlashda quyidagi mezonlar asosiy hisoblanadi:

- axborot tarqatishdagi shaffoflik va faktlarga asoslanganlik;
- ijtimoiy muammolarga munosabat bildirish;
- jamoatchilik nazoratini amalga oshirish;
- huquqbuzarlik holatlarini fosh etish (watchdog funksiyasi).

Internet va mobil texnologiyalar fuqarolik jurnalistikasining rivojlanishini jadallashtirdi. Ayniqsa, bloglar, podkastlar, ijtimoiy tarmoqlar (Facebook, Telegram, X (Twitter), Instagram, YouTube va h.k.) orqali fuqarolar axborot tarqatishda rasmiy jurnalistlardan kam bo’lmagan darajada ta’sir ko’rsatish imkoniyatiga ega bo’lmoqda.

Rosen (2008) ta’riflaganidek, fuqarolik jurnalistikasida “har bir inson jurnalist”dir¹⁴. Bu tushuncha axborot tarmoqlaridagi iyerarxiyani buzib, axborotning markazlashmagan, tarqoq va ommaviy shaklda tarqalishini ta’minlaydi.

So’nggi yillarda nodavlat notijorat tashkilotlari va fuqarolik jamiyatining boshqa institutlarini qo’llab-quvvatlash, ushbu sohani tartibga soluvchi huquqiy bazani takomillashtirish borasida izchil ish olib borilmoqda. Fuqarolik jamiyatini rivojlantirishning yaqin va o’rta muddatga qaratilgan istiqbollarini belgilab olish maqsadida 2021–2025-yillarga mo’ljallangan konsepsiya tasdiqlandi. Yangi O’zbekistonning taraqqiyot strategiyasida ham fuqarolik jamiyati institutlarini korrupsiyaga qarshi kurashish faoliyatiga jalb qilishning g’oyaviy asoslari belgilangan. Strategiyaning 1, 11, 12, 20, 83, 84-maqсадlari bevosita yoki bilvosita mazkur mavzuga bag’ishlangan¹⁵.

Shuningdek, bugungi kunda fuqarolik jamiyati institutlarining barqaror rivojlanish maqsadlari va ularga erishish bo’yicha harakatlar rejasini ishlab chiqishdan tortib, ularni amalga oshirish hamda hisobot berishgacha bo’lgan barcha bosqichlarga jalb etilishini ta’minlash dolzarb ahamiyatga ega.

Butun dunyoda fuqarolik jamiyati institutlari rivojlanishi yangi tendensiyalarga yuz tutmoqda. Birinchidan, dunyoning ko’plab mintaqalarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish natijasida “Raqamli jamiyat”ning yangi shakllari paydo bo’lmoqda. Raqamli jamiyatda ijtimoiy o’zaro ta’sirlar soddalashtiriladi, axborot shaffofligi oshadi va atrof-muhit xarajatlari kamayadi.

Ikkinchidan, fuqarolik jamiyatining rivojlanish tendensiyalari milliy davlatlar chegaralaridan tashqariga chiqib, xalqaro hayotning bir qismiga aylanib, “global fuqarolik jamiyati” tushunchasi tobora hayotimizga kirib kelmoqda.

Uchinchidan, yana bir muhim tendensiya — tadbirkorlar uyushmalarining fuqarolik jamiyati institutlarini shakllantirib, davlat va jamiyatning mafkuraviy-g’oyaviy hayotiga ta’sir o’tkazishga intilishi kuchayishi kuzatilmoqda.

Bugunga qadar “fuqarolik jamiyati institutlari” tushunchasi yuzasidan hozircha yakdil fikrga kelingani yo’q. Amaldagi qonunchilikda ham mazkur atamaning mohiyatini ochib beradigan muayyan ta’rif mavjud emas. Uyushish huquqi keng ma’noli tushuncha bo’lib, u qadimdan shaxsning insonga xos bo’lgan tabiiy ehtiyoji sanaladi. Sharq uyg’onish davrining mutafakkiri Abu Nasr Forobiy inson tabiati yetuklikka erishmoq uchun ko’p narsalarga muhtoj bo’lishi, uning bir o’zi bunday narsalarni qo’lga kiritmasligi sababli kishilik jamoasiga ehtiyoj tug’ilishini qayd etgan¹⁶.

14 Rosen, J. (2008). Saving Journalism. PressThink Blog.

15 Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi, 29.01.2022-y., 06/22/60/0082-son, 18.03.2022-y., 06/22/89/0227-son, 21.04.2022-y., 06/22/113/0330-son.

16 Abu Nasr Forobiy. Fozil odamlar shahri. – Toshkent: A. Qodiriy nom. Xalq merosi nashriyoti. 1993. – B. 18–19.

Sh.U. Yakubovning hisoblashiga ko'ra, mazkur fenomen 2018-yilning 1-sentyabriga qadar amalda bo'lib turgan 11 ta qonunda "fuqarolik jamiyati instituti" tahririda qo'llanilgan. J. Shirinovning ta'kidlashicha, O'zbekiston Respublikasining 50 dan ortiq normativ-huquqiy hujjatlarida fuqarolik jamiyati instituti iborasi ishlatilgan.

Mamlakatimizda fuqarolik jamiyati institutlari faoliyati mamlakat Prezidenti va hukumatining 200 dan ortiq hujjatlari, shu bilan birga, O'zbekiston Respublikasining 2021–2025-yillarda fuqarolik jamiyatini rivojlantirish Konsepsiyasi asosida istiqbolli vazifalar belgilandi. Ko'p yillardan buyon fuqarolik jamiyati institutlari tushunchasi ilmiy adabiyotlarda keltirilgan bo'lib, lekin normativ-huquqiy hujjatlarda mazkur institutning huquqiy maqomi belgilanmagan, shuningdek, ularning faoliyati mazmuniga oid huquqiy kafolatlar belgilanmagan edi¹⁷.

Fuqarolik jamiyati instituti tushunchasi qaysi normativ-huquqiy hujjatda belgilanishi borasida ko'plab olimlar tomonidan turlicha fikr bildirilgan. Xususan, J. Shirinov ham o'z tadqiqotlarida mazkur masalaga alohida e'tibor qaratib, "fuqarolik jamiyati institutlari" tushunchasini "Ijtimoiy sheriklik to'g'risida"gi Qonunning 3-moddasida aks ettirish lozimligini qayd etib o'tadi¹⁸.

Fikrimizcha, xalqaro standartlar va ilg'or xorijiy davlatlar tajribasidan kelib chiqqan holda fuqarolik jamiyati institutlari tushunchasi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida belgilanishi lozim. Fikrimizning isboti sifatida aytish mumkinki, BMT Inson huquqlari kengashining rasmiy hisobotida (2017-yil) fuqarolik jamiyati institutlari inson huquqlarini himoya qilish, korrupsiyaga qarshi kurash, kambag'allikka qarshi kurash, global ochlikka qarshi kurash kabi muammolarni hal etish vositasi sifatida belgilangan. Shuningdek, Jahon bankining "Fuqarolik jamiyati tashkilotlari bilan maslahatlashuv" ko'rsatmasida "jamoat birlashmalari" instituti o'rniga "fuqarolik jamiyati instituti" tushunchasini qo'llash tavsiya qilingan. Shuningdek, Litva, Bolgariya, Ruminiya va Bolgariya konstitutsiyalarida fuqarolik jamiyati va uning institutlari, ularning erkin rivojlanishi uchun imkoniyat yaratish to'g'risidagi normalar mustahkamlangan.

Shuningdek, 2006-yilda BMT tomonidan Jons Xopkins universitetida Fuqarolik jamiyati tadqiqotlari markazi va Birlashgan Millatlar Tashkiloti statistika qo'mitasi bilan hamkorlikda nodavlat notijorat tashkilotlari bo'yicha statistik ma'lumotlarni tayyorlash bo'yicha standartlar va ko'rsatmalarni o'z ichiga olgan "Milliy hisobotlar tizimida nodavlat notijorat tashkilotlari uchun qo'llanma" yaratildi. Mazkur qo'llanmaning asosiy maqsadi milliy hisobotlarda va umuman iqtisodiyotga oid ma'lumotlarni tuzishda ko'pincha ko'rsatilmaydigan, tobora ahamiyati ortib borayotgan fuqarolik jamiyati institutlari bo'yicha ma'lumotlarning sifatini oshirishdan iborat edi.

Fuqarolik jamiyatiga nisbatan amerikkacha yondashuv shu sohada eng mashhur va keng tanilgan Merilend shtatining Baltimor shahrida joylashgan Jon Xopkins universitetining "The Comparative Nonprofit Sector Project" loyihasida yaqqol ko'zga tashlanadi. Ushbu loyihadan kelib chiqib, NNTning faoliyat turlari 12 ta yo'nalish bo'yicha belgilandi: 1) madaniyat va dam olish; 2) ta'lim va tadqiqot; 3) sog'liqni saqlash; 4) ijtimoiy xizmatlar; 5) atrof-muhitni himoya qilish; 6) hududiy hamjamiyatlarni rivojlantirish; 7) inson huquqlarini himoya qilish; 8) filantropik uchun vositachilik qilish; 9) xalqaro; 10) diniy; 11) kasbiy uyushmalar, biznes va kasaba uyushmalari; 12) boshqa yo'nalishlar.

Mazkur loyiha mezonlari doirasida 35 ta mamlakatda (16 ta rivojlangan, 14 ta rivojlanayotgan, 5 ta o'tish davri iqtisodiyotini boshidan kechirayotgan) NNTning strukturasi, hajmi, ular faoliyatidagi muammolar va natijalarga doir tadqiqotlar olib borilib, ularning yakunlari natijasi o'laroq quyidagilar aniqlandi. Bu mamlakatlarda uchinchi sektorning YAIMdagi hissasi 1,3 trillionni tashkil etgan. Nodavlat sektorda deyarli 40 million kishi (shundan 20 million kishi ish haqi olib ishlagan) faoliyat yuritib, bu ko'rsatkich 35 ta mamlakatdagi iqtisodiy faol aholining 4,5 foizini tashkil etgan¹⁹.

Gender masalalari fuqarolik jurnalistikasi doirasida muhim nazariy-metodologik muammolardan biri hisoblanadi. Chunki fuqarolik media muhitida ayollar va boshqa gender guruhlarining ishtiroki nafaqat axborot tarqatishda, balki media kontentni shakllantirishda ham o'z ta'sirini ko'rsatmoqda. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO), YUNESKO va boshqa xalqaro tashkilotlar gender va OAV muammolarini kompleks yoritish zarurligini ta'kidlab keladi. Ayollar faolligi yuqori bo'lgan platformalarda gender tengligi, diskriminatsiya, zo'ravonlik, huquqbuzarlik va ijtimoiy adolat masalalari ustuvor mavzulardan biriga aylanmoqda.

Fuqarolik jurnalistikasini tahlil qilishda quyidagi nazariy paradigmalar asosiy o'rin tutadi. Ijtimoiy konstruktivizm — axborotning haqiqat sifatida emas, balki ijtimoiy jihatdan qurilgan narsa sifatida ko'rilishidir. Fuqarolik jurnalistlari orqali turli voqealarning talqin etilishidagi farqlar ushbu yondashuv asosida izohlanadi. Fuqarolik jurnalistikasi va gender nuqtayi nazaridan ijtimoiy konstruktivizm ahamiyati quyidagilarda aks etadi:

Gender rollari media orqali qayta "konstruksiya" qilinishi. Masalan, blogger ayollar yoki faol fuqarolik jurnalist ayollar ijtimoiy tarmoqlarda gender tasavvurlarini qayta shakllantirishi mumkin.

17 Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 04.03.2021-y., 06/21/6181/0182-son.

18 Shirinov J. Fuqarolik jamiyati institutlari tushunchasi va tarkibi /Demokratlashtirish va inson huquqlari. – 2018. – № 1. – B. 24–28.

19 Sanovich S. Issledovaniya grajdanskogo obshchestva i NKO v Yevrope i SSHA (kratkiy obzor). Material podgotovlen spetsialno dlya informatsionno-analiticheskogo portala "Socpolitika.ru" // http://www.socpolitika.ru/rus/ngo/foreign_experience/document4692_print.shtml.

· Fuqarolik jurnalistikasida subyektivlik: fuqarolik jurnalistlari o'z tajribasi, shaxsiy qarashlari asosida axborotni yetkazishadi. Demak, ularning axborotlari ham "ijtimoiy haqiqat"ni qayta yaratadi.

· Normalarning tanqidiy tahlili: fuqarolik jurnalistikasi ko'pincha rasmiy mediada (masalan, ayollarga nisbatan stereotiplar) tasvirlarni tanqid qiladi va yangi ma'nolarni taklif qiladi.

Feministik nazariyalar — jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlar, siyosat, madaniyat, til va media orqali shakllanadigan gender munosabatlari, ayollar roli, patriarxal tuzum ta'siri va tengsizlik masalalarini o'rganuvchi hamda tanqidiy tahlil qiluvchi ilmiy nazariyalar majmuasidir. Feministik nazariyalarning asosiy maqsadi — jamiyatda ayollarga nisbatan mavjud bo'lgan salbiy stereotiplarni fosh qilish, teng huquq va imkoniyatlar masalasini yoritish hamda ayollar subyektiv tajribasini ilmiy nuqtayi nazardan tahlil qilishdir. Media muhitda gender muvozanatini, ayollar ishtirokining xos xususiyatlarini ochish va mujassamlashtirishga yo'naltirilgan. Bu nazariyalar OAVda ayollarning reprezentatsiyasi, faolligi va ta'sirini o'rganishda qo'l keladi.

Feminizm xususida gap ketar ekan, uning nazariy asosiy yo'nalishlariga to'xtalib o'tish lozim:

1. Liberal feminizm — ayollar va erkaklar imkoniyatlarining tengligini talab qiladi. Asosiy diqqat markazida huquqiy, siyosiy va ta'lim sohalarida tenglik masalasi turadi. Liberal feministlar patriarxal tizimni isloh qilish orqali tenglikka erishish mumkinligini ta'kidlaydilar.

2. Marksist feminizm — iqtisodiy tizim ayollarning ezilishining asosiy sababi, deb hisoblaydi. Ayol mehnatining ekspluatatsiya qilinishi va uning qadsizlanishiga alohida e'tibor qaratadi hamda gender muammolarini sinfiy muammolar bilan bog'laydi.

3. Radikal feminizm — patriarxatni ayollar ezilishining ildizi sifatida baholaydi. Tanani nazorat qilish, zo'ravonlik, reproduktiv huquqlar, pornografiya, nikoh instituti kabi mavzular radikal nuqtayi nazardan tahlil qilinadi. Ushbu yo'nalish erkaklar hukmronligidagi tizimni tubdan o'zgartirishni talab qiladi.

4. Sotsial feminizm — marksist va radikal feminizm g'oyalarini birlashtiradi. Ayollar kamsitilishi iqtisodiy, madaniy va siyosiy omillar o'zaro ta'sirida sodir bo'lishini ta'kidlaydi.

5. Poststrukturalist (postmodern) feminizm — til, ijtimoiy ma'nolar va diskurslar ayollar obrazini shakllantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega, deb hisoblaydi. Judit Batler va boshqa olimlar "gender is performative" (gender ijro etiladigan jarayondir) degan g'oyani ilgari surib, gender va jins o'rtasidagi tabiiy bog'liqlikni tanqid qiladilar²⁰.

6. Qora tanli va postkolonial feminizm — ayollar faqat jinsiga emas, balki irqi, millati, tabaqasi va madaniy kelib chiqishiga qarab ham turli darajada kamsitilishi mumkinligini ta'kidlaydi. Bell Hooks, Chimamanda Ngozi Adichie kabi adiblar va faollar bu yo'nalishda muhim hissa qo'shgan²¹.

7. Interseksional feminizm — kimligi bir nechta yo'nalishda kross-kamsitishga duchor bo'lgan ayollar tajribasiga yetarli e'tibor qaratish zarurligini ta'kidlaydi. Ayol kishi nafaqat "ayol" sifatida, balki "qora tanli", "kambag'al", "immigrant", "aholiga kam xizmat ko'rsatiladigan hududda yashovchi" shaxs sifatida ham turli diskriminatsiyalarga uchraydi.

Bugun media ayollar haqidagi tasvirlarning asosiy manbai hisoblanadi. Media feministik tahliliga ko'ra, ayollar ko'pincha obyekt sifatida, yosh, go'zallik va jufti uchun yashaydigan shaxs sifatida yoki zo'ravonlik qurboni sifatida tasvirlanadi. Feministik media tadqiqotlari bu obrazlarni tanqid qiladi va ayollarning ovozini faollashtiruvchi platformalarni (masalan, fuqarolik jurnalistikasi, bloggerlik) qo'llab-quvvatlaydi. Feministik yondashuv hali ham ko'pchilik uchun yangilik sanaladi, biroq ayollar faolligi ortib borayotgan bugungi sharoitda u dolzarb ahamiyatga ega. Ayol bloggerlar, fuqarolik jurnalistikasida faol ayollar, TikTok va Instagram orqali o'z fikrini bayon qiluvchi ayollar orqali ijtimoiy rollar va intizorliklar qayta ko'rib chiqilmoqda. Feministik nazariya ushbu jarayonlarni tahlil qilishda mustahkam ilmiy asos hisoblanadi.

Media ekologiyasi nazariyasi esa ommaviy axborot vositalari va texnologiyalarining inson tafakkuri, madaniyati hamda ijtimoiy munosabatlariga qanday ta'sir ko'rsatishini o'rganuvchi interdisiplinar soha hisoblanadi. Ushbu nazariya XX asrning ikkinchi yarmida kanadalik olimlar Marshall Maklyuen²² va Neyl Postman²³ tomonidan shakllantirilgan. Media ekologiyasida "media" faqat axborot vositasi emas, balki ma'lumotni qabul qilish, tafakkur qilish va jamiyatdagi voqelikni shakllantirish usuli sifatida qaraladi. Ya'ni, media — bu muhit (environment), inson hayotini qamrab oluvchi ekotizimdir. Ushbu nazariyaga ko'ra, yangi axborot texnologiyalari va media formatlarining paydo bo'lishi inson tafakkuri va ijtimoiy tuzilmalarga tubdan ta'sir ko'rsatadi. Maklyuenning mashhur iborasi — "The medium is the message" ("Xabar — bu vositaning o'zidir") media ekologiyasi nazariyasining asosiy g'oyasini ifoda etadi²⁴. Unga ko'ra, yangi texnologiyalar faqat ma'lumotni tashuvchi vosita emas, balki axborot targ'ibotining mazmuniga, shakliga va jamiyatdagi ta'siriga

20 Butler, J. (1990). Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity. Routledge.

21 Hooks, B. (1981). Ain't I a Woman? Black Women and Feminism. South End Press.

22 McLuhan, Marshall. Understanding Media: The Extensions of Man. (1964)

23 Postman, Neil. Amusing Ourselves to Death: Public Discourse in the Age of Show Business. (1985) — Media muhitning ijtimoiy fikr va madaniyatga ta'sirini tahlil qiluvchi nazariy asos.

24 McLuhan, Marshall. Understanding Media: The Extensions of Man. (1964)

ham ta'sir qiladi. Masalan, raqamli media insonning axborotni qabul qilish uslubini tezkorlik va vizuallikka yo'naltiradi.²⁵

Neyl Postman esa media ekologiyasiga tanqidiy qarash olib kirgan. U o'zining "Technopoly" va "Amusing Ourselves to Death" asarlarida televideniye va raqamli medianing madaniyatning intellektual darajasiga salbiy ta'sir qilishi mumkinligini yoritadi. Postmanning fikricha, media insoniyatni chuqur fikrlashdan uzoqlashtirib, ko'ngilocharlikka burib yuborishi mumkin. Media ekologiyasi nazariyasi media va jamiyat o'rtasidagi o'zaro ta'sirni o'rganishda fenomenologiya, strukturalizm, semiotika, tizimli tahlil, tarixiy tahlil, narrativ tahlil kabi uslubiy yondashuvlardan foydalanadi. Shu boisdan bu nazariya jamiyat, madaniyat, siyosat, falsafa va psixologiya sohalarini bilan chambarchas bog'liq. Media ekologiyasi nazariyasi fuqarolik jurnalistikasining shakllanishi va undagi gender dinamikasini tushunishda samarali nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. Masalan, raqamli platformalar — bloglar, YouTube, Instagram, Telegram, TikTok va boshqalar — media muhitini o'zgartirib, ayollar va marginal guruhlarining ovozi eshittirishiga sharoit yaratdi. Shu orqali traditsion patriarxal media muhitiga qarshi turli alternativ axborot maydonlari vujudga keldi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, fuqarolik jurnalistikasi raqamli media muhitida yangi demokratik axborot maydonlarini shakllantirishda muhim rol o'ynamoqda. Maxsus bilim va jurnalistikda rasmiy maqomga ega bo'lmagan fuqarolar tomonidan axborot tarqatilishi, muammolarga jamoaviy munosabat bildirilishi va ijtimoiy adolatni ta'minlashga qaratilgan harakatlar fuqarolik jurnalistikasining asosiy vazifalaridandir. Bunday faoliyatda gender muvozanatini ta'minlash ham dolzarb masalalardan biriga aylangan. Jamiyatning raqamli transformatsiyasi sharoitida fuqarolik jurnalistikasi jamoat fikrini shakllantirish, institutsional ommaviy axborot vositalariga alternativ pozitsiya bildirish, ijtimoiy muammolarni keng muhokama qilish va faol fuqarolikni rag'batlantirishga xizmat qilmoqda. Bu jarayonda gender masalalari muhim ahamiyat kasb etadi, zero gender tengligi va ijtimoiy adolat fuqarolik faolligining asosiy ko'rsatkichlaridan hisoblanadi.

Nazariy tahlillar shuni ko'rsatadiki, fuqarolik jurnalistikasi raqamli muhitda demokratik g'oyalarni ilgari surish, ayollar va marginal guruhlarining ovozi eshittirishda samarali vosita sifatida xizmat qilmoqda. Jamoaviy axborot vositalari (Facebook, YouTube, Telegram va boshqalar) orqali gender rollari, ijtimoiy normalar va stereotiplar tanqidiy tahlil qilinayotgani fuqarolik pozitsiyasining kuchayishiga olib kelmoqda. Mavzuni keng qamrab olgan nazariy yondashuvlar — ijtimoiy konstruktivizm, media ekologiyasi nazariyasi, feministik media nazariyalari, axborot jamiyati nazariyasi va boshqalar — fuqarolik jurnalistikasi va gender munosabatlari o'rtasidagi murakkab o'zaro ta'sirni anglashga yordam beradi. Xususan, media ekologiyasi nazariyasi raqamli muhitda ma'lumotlar oqimi, platformalar ta'siri va vositachilik tabiati orqali gender ifodasi va jurnalistik amaliyotni yangicha talqin qilish imkonini yaratadi.

Gender masalalarining fuqarolik jurnalistikasidagi namoyon bo'lishi jamiyatdagi umumiy gender munosabatlarining mediadagi ifodasi sifatida namoyon bo'ladi. Bu esa feministik nazariyalar, ijtimoiy konstruktivizm va media ekologiyasi kabi nazariy yondashuvlarni tadqiqot metodologiyasiga jalb etishni taqozo etadi. Feministik nazariya fuqarolik axborot maydonida ayollar ovozi yetarli yoki yetarsizligi, ularga nisbatan ijtimoiy stereotiplarning qayta ishlab chiqilishi va tarqalishini tahlil qilishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. Ijtimoiy konstruktivizm esa gender tushunchalarining jamiyat va media orqali shakllanishini tushunishda samaralidir. Media ekologiyasi nazariyasi esa raqamli texnologiyalar ta'sirida gender ifodalanishi va axborot vositalari orqali ko'rinishini makro darajada anglashga yordam beradi. Shu jihatdan, fuqarolik jurnalistikasi va gender masalalarini tahlil qilishda ko'p paradigmali, murakkab yondashuv talab etiladi.

Olingan xulosalardan kelib chiqqan holda ushbu fasl bo'yicha quyidagi tavsiyalarni berish mumkin:

- fuqarolik jurnalistikasi sohasida ayollar ishtirokiga oid milliy va xalqaro tajribalarni chuqurroq o'rganish;
- raqamli media muhitida gender tahlili uchun feministik media tadqiqotlarini keng jalb qilish;
- O'zbekistonda fuqarolik jurnalistlarining jinsga oid ifodalarni qanday yoritishiga doir tahlillarni amaliyotga joriy etish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Gillmor, D. (2004). *We the Media: Grassroots Journalism By the People, For the People*. O'Reilly Media.
2. Rosen, J. (2008). *The People Formerly Known as the Audience*. PressThink.
3. Couldry, N., & Curran, J. (2003). *Contesting Media Power: Alternative Media in a Networked World*. Rowman & Littlefield.
4. Couldry, N., & Curran, J. (2003). *Contesting Media Power: Alternative Media in a Networked World*. Rowman & Littlefield.

25 Postman, Neil. *Amusing Ourselves to Death: Public Discourse in the Age of Show Business*. (1985) — Media muhitning ijtimoiy fikr va madaniyatga ta'sirini tahlil qiluvchi nazariy asos.

5. Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 29.01.2022 й., 06/22/60/0082-сон, 18.03.2022 й., 06/22/89/0227-сон, 21.04.2022 й., 06/22/113/0330-сон.
6. Абу Наср Форобий. Фозил одамлар шахри. – Тошкент: А. Қодирий ном. Халқ мероси нашриёти. 1993. – Б. 18–19.
7. Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 04.03.2021 й., 06/21/6181/0182-сон.
8. Конституция ва ижтимоий давлатчилик. Х.Т. Одилқориев – Тошкент: Yuridik adabiyotlar Publish, 2022 й. – Б. 154.
9. Латипов Б. Ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар ва фуқаролик жамияти институтларининг ўзаро ҳамкорлигини такомиллаштириш / юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD) илмий даражасини олиш учун дисс. Тошкент – 2019., 24-бет.
10. Отахонов Ф. Конституция ва жамоатчилик назорати // Qonunchilik muammolari axborotnomasi – Бюллетень проблем законодательства – Bulletin of legislative problems. 2022 йил, 4-сон, – Б. 19. <https://baselgovernance.org/blog/key-takeaways-transparency-internationals-new-guide-civil-society-and-anti-corruption>
11. Я. Олламов. Давлат органлари ва фуқаролик жамияти институтлари: ўзаро муносабатларда мурожаатларнинг ўрни, жамоатчилик назоратининг роли ва мурожаатлар билан ишлашни такомиллаштириш муаммолари (Монография). – Т.: “IJOD-PRESS” нашриёти, 2021. – Б. 63.
12. Якубов Ш.У. Ижтимоий шериклик – давлат ва фуқаролик жамияти институтлари ўзаро ҳамкорлигининг замонавий шакли сифатида // Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги Академиясининг ахборотномаси, 2013. 3-сон. – Б. 35.
13. Ўзбекистон Президентининг “Янги Ўзбекистон маъмурий ислохотларини амалга ошириш бўйича Фармони ва қарори”нинг мазмун-моҳиятига бағишланган матбуот анжумани. // URL: <https://t.me/SevaraJournalist/8416>
14. McLuhan, Marshall. Understanding Media: The Extensions of Man (1964).
15. Postman, Neil. Amusing Ourselves to Death: Public Discourse in the Age of Show Business (1985).
16. Bücher, Karl. “Schäffle.” Zeitschrift Für Die Gesamte Staatswissenschaft /Journal of Institutional and Theoretical Economics, vol. 60, no. 1, 1904. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/40741690>. Accessed 2 Jan. 2023.
17. Егорова Е.В. Некоммерческие организации в обществе: анализ основных проблем взаимодействия органов государственной власти и местного самоуправления с некоммерческими организациями / Е.В. Егорова. – Текст: непосредственный // Молодой ученый. – 2020. – № 23 (313). – С. 211–213. – URL: <https://moluch.ru/archive/313/71240/> (дата обращения: 02.01.2023).
18. Ширинов Ж. Фуқаролик жамияти институтлари тушунчаси ва таркиби /Демократлаштириш ва инсон ҳуқуқлари. – 2018. – № 1. – Б. 24–28.
19. Санович С. Исследования гражданского общества и НКО в Европе и США (краткий об зор). Материал подготовлен специально для информационно-аналитического портала “Socpolitika.ru” // http://www.socpolitika.ru/rus/ngo/foreign_experience/document4692_print.shtml.
20. Butler, J. (1990). Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity. Routledge.
21. Hooks, B. (1981). Ain’t I a Woman? Black Women and Feminism. South End Press.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. № 12

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100